

MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi

Hülya GÜLAY¹✉, Gülay EKİCİ²

¹ Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Denizli-TÜRKİYE

² Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara-TÜRKİYE

Alındı: 13.04.2009

Düzeltildi: 28.10.2009

Kabul Edildi: 18.11.2009

Original Yayın Dili Türkçedir (v.7, n.1, Mart 2010, ss.74-84)

ÖZET

Araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan amaçları, kazanımları, kavramları, belirli gün ve haftaları çevre eğitimi açısından analiz etmektir.

Araştırmada, Okul Öncesi Eğitimi Programının çevre eğitimi açısından içerik analizinin yapılması amacıyla tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından programda yer alan amaç, kazanımlar, kavramlar belirli gün-haftalar doğrultusunda oluşturulan “Uzman Görüş Formu” ile okul öncesi eğitim ve çevre eğitimi alanlarında çalışan 23 akademisyenin görüşleri alınarak toplanmıştır.

Program genel olarak incelendiğinde, uzman görüşlerine göre okul öncesi eğitimi programında gelişim alanlarındaki amaçlarda, psikomotor ve dil alanlarında çevre eğitime yönelik amaç ve kazanımların yer almadığı bununla birlikte sosyal-duygusal, bilişsel ve özbakım becerileri alanlarındaki çevreye yönelik amaçların, tüm programdaki amaçlar içerisinde % 25.9'luk bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Çevre eğitime yönelik kazanımların da tüm kazanımların % 15.5'ini oluşturduğu belirlenmiştir. Ayrıca programda yer alan kavramların % 29.0'unun ve programda yer alan belirli gün ve haftaların % 26.3'ünün çevre eğitimi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Eğitimi; Okul Öncesi Eğitimi Programı; Okul Öncesi Çocukları.

GİRİŞ

Günümüzde en çok dikkat çeken konulardan biri çevre sorunlarıdır. Değişen yaşam koşulları, teknolojik ilerlemeler, hızlı nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme gibi unsurlar çevre sorunlarını arttırmaktadır. Bu bağlamda çevre bilincinin sağlanması, ulusal ve uluslar arası alanda büyük önem taşımaktadır. Çevre sorunları ve yol açtıkları sonuçlar, çevre eğitimi kavramını da gündeme getirmiştir. Çevre eğitimi programlarının her yaşa, her eğitim kademesine göre çeşitlendirilmesi, çevre bilincini arttırmak açısından gereklilik göstermektedir. Bu bağlamda, var olan eğitim uygulamaları ve programlarının incelenmesi, yapılacak çevre eğitimi çalışmalarının gerçekçi ve ihtiyaca yönelik olarak şekillendirilmesini sağlayabilecektir.

Okul öncesi dönemde çevre eğitiminin önemini arttıran diğer gelişmeler ise kentleşme olgusu içerisinde çocukların doğal çevreden uzak büyümeleri, çevre sorunlarının gün geçtikçe artması ve çevre ile ilgili konularda yapılacak çalışmalar ile gözlem, sınıflandırma gibi

✉ Sorumlu Yazar email: hulya.gulay@gmail.com

becerilerin eğlenceli biçimde kazandırılmasıdır (Buhan, 2006). Bununla birlikte araştırmacılar çevre bilgisi ve çevreye yönelik tutumun okul öncesi dönemde şekillenmeye başladığını, okul öncesi dönemde kazandırılan çevre bilincinin ileriki yıllarda da çevreye karşı olumlu tutum geliştirmede önemli yeri olduğunu ifade etmektedir (Smith, 2001; Taşkın & Şahin, 2008). Okul öncesi dönemde çevre eğitiminin dayandığı iki temel nokta bulunmaktadır: Bunlardan birincisi; çocuğun dış dünya ile etkileşimini sağlamak, diğeri de çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemektir. Bu doğrultuda çevresini tanıyan, çevreye karşı duyarlılık geliştiren çocuklar aynı zamanda kendileriyle de barışık olacak, kendilerine saygı duyacaklardır (Wilson, 1996).

Yukarıda genel olarak vurgulanan nedenlerden dolayı, çevre eğitiminin okul öncesi eğitimden başlayarak tüm eğitim kademelerinde sistematik biçimde yer alması bir zorunluluk haline gelmiştir. Okul öncesi dönemdeki çevre eğitiminin var olan ulusal eğitim programı içerisindeki yerinin ortaya konulması, çevre eğitimi uygulamalarına rehberlik etmesi adına önem taşımaktadır.

Türkiye’de okul öncesi eğitim, çeşitli yasa ve yönetmeliklerle resmi ve özel kuruluşlar tarafından açılan kurumlarda yürütülmektedir. Bu kurumlar, Milli Eğitim Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun ilgili organlarınca denetlenmektedir (Oktay, 1999; Oktay, 2006). 36–72 aylık çocuklar için geliştirilmiş Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2006’ da ilköğretim programında yapılan yenilikler ve alınan geribildirimlere paralel olarak yeniden düzenlenmiştir. Düzenlemenin sonucunda, program kitabı ve öğretmen kitabı hazırlanmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının çok yönlü gelişimini amaçlayan programda, kültürel toplumsal değerler, eğitilmiş bireylerde olması gereken nitelikler de temel alınmıştır. İlköğretimde kazandırılması hedeflenen ortak becerileri (problem çözme, akıl yürütme, yaratıcılık vb.) kapsayan bu program, çocuk merkezlidir. Programda her gelişim alanı için oluşturulmuş amaç ve kazanımlar esastır. Konular, amaç ve kazanımlara ulaşmak için araçlardır. Çocukların düzenli ve sistematik biçimde gözlenmesi programın önem taşıyan diğer unsurlarındandır. Program, çocukların ilgi, istek, ihtiyaçları, çevresel koşullar doğrultusunda şekillenebilen esnek bir yaklaşıma sahiptir. Programda her yaş grubu için ayrı gelişim özelliklerinin belirtilmesi, yaş gruplarına göre farklı planların yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Programın temel öğeleri, 36–72 aylık çocukların gelişim özellikleri, amaç, kazanımlar, belirli gün-haftalar ve kavramlardır. Bu unsurlar doğrultusunda oluşturulan, yıllık, günlük planlar, aile katılımı çalışmaları programın uygulamaya yönelik unsurlarıdır. Gelişim Kontrol Listesi, Kazanım Değerlendirme Formu, Gelişim Raporu Formu, programdaki çocukların gelişimlerini değerlendirmeye yönelik araçlardır (MEB. Okul Öncesi Eğitim Programı, 2006).

Yapılan alan yazın incelemesinde, okul öncesi eğitim programlarının değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir (Alisinanoğlu & Bay, 2007; Düşek, 2008; Turan, 2004). Ancak okul öncesi eğitimi programının çevre eğitimi açısından analiz edildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi eğitimde görev yapan öğretmenler için bir rehber olan programın çevre eğitimi açısından analiz edilmesi ve belirlenecek olan sonuçların alan yazına sunulmasının okul öncesi eğitim uygulamalarına oldukça katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çevre eğitiminin gerekliliği ve okul öncesi dönemin insan hayatındaki önemi doğrultusunda bu araştırmanın amacı, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan amaçları, kazanımları, kavramları ve belirli gün-haftaları çevre eğitimi açısından analiz etmektir.

YÖNTEM

Araştırmada, MEB Okul Öncesi Eğitimi Programı'nın çevre eğitimi açısından içerik analizinin yapılması amacıyla tarama yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, kategorize etme, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Büyüköztürk vd, 2008).

a) Örneklem: Araştırmada, seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda çevre eğitimi ve okulöncesi eğitim alanlarında çalışan toplam 23 uzman çalışmaya dahil edilmiştir.

b) Veri Toplama Aracı ve Uygulama: Araştırmada, veri toplama aracı olarak okul öncesi eğitim programında yer alan amaç ve kazanımların, kavramların, belirli gün-haftaların çevre eğitimine yönelik analizine ait "Uzman Görüş Formu" kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan formda, MEB Okul Öncesi Eğitimi Programı'nda yer alan amaç, kazanımlar, kavramlar ve belirli gün-haftalar maddeler halinde yer almaktadır. 3'lü Likert türünde hazırlanmış olan maddeler, görüş belirtenlere "katılıyorum", "kararsızım" ve "katılmıyorum" şeklinde seçenekler sunmaktadır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen uzmanlara ölçme aracı elektronik postayla gönderilmiş ve tekrar elektronik postayla toplanmıştır. Veri toplama aracının kapsam geçerlik işlemleri aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda 2 okulöncesi alan uzmanı, 2 çevre eğitimi alan uzmanı ve 2 ölçme ve değerlendirme alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır.

Uzman Görüş Formu, gelişim alanlarına göre belirlenmiş amaç kazanımlar, kavramlar ve belirli gün- haftalar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Her amaç, kazanım, kavram ve belirli gün-haftanın maddeleştirilmesiyle oluşturulan Uzman Görüş Formunda toplam 421 madde yer almaktadır. Uzman Görüş Formu'nda yer alan amaç kazanımların, kavramların, belirli gün-haftaların madde sayıları ve iç güvenirlik katsayıları (Cronbach Alpha) Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Amaç ve Kazanımların, Kavramların, Belirli Gün-Haftaların Çevre Eğitimine Yönelik Analizine Ait Uzman Görüş Formuna İlişkin Tanımlayıcı Değerler ve Güvenirlik Katsayıları

Alanlar	Cronbach Alpha
Psikomotor Alan (5 amaç + 46 kazanım)	.99
Sosyal Duygusal Alan (15 amaç + 58 kazanım)	.98
Dil Alanı (8 amaç + 37 kazanım)	.98
Bilişsel Alan (21 amaç + 97 kazanım)	.99
Öz Bakım Becerileri (5 amaç + 26 kazanım)	.94
Kavramlar (84)	.99
Belirli gün- haftalar (19)	.96
Formun tamamı	.99

Tablo 1 incelendiğinde, sonuçlar Uzman Görüş Formu'nun tüm alt boyutlarının ve tamamının iç güvenirlik katsayılarının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir ($p < .001$). Diğer taraftan en fazla amaç ve kazanımın bulunduğu alanın ise bilişsel alan olduğu görülmektedir.

c) Verilerin Toplanması: Verilerin toplanması amacıyla hazırlanan 3'lü likert türünde maddeleştirilmiş amaç, kazanımlar, kavramlar ve belirli gün-haftaların yer aldığı "Uzman

Görüş Formu”, okul öncesi eğitim ve çevre eğitimi alanlarında çalışan 23 akademisyene elektronik posta ile gönderilerek, uzmanların görüşleri alınmıştır.

d) Verilerin Analizi: Verilerin analizi SPSS 15.0 paket programında yapılmıştır. Verilerin analizinde, Uzman Görüş Formunda yer alan maddelerin frekans ve yüzde dağılımları gibi betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9’da uzman görüşleri yönünde okul öncesi eğitim programında yer alan Psikomotor gelişim alanı, Sosyal Duygusal gelişim, Dil gelişim, Bilişsel gelişim, Öz bakım becerileri alanlarında yer alan amaç ve kazanımların, kavramların ve belirli gün-haftaların çevre eğitimine yönelik analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. *MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Psikomotor Alanda Yer Alan Amaç ve Kazanımların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı*

Psikomotor Alan	Çevre eğitimine yönelik amaçlar	Çevre eğitimine yönelik kazanımlar
	0	0
Toplam	0 - (% 0.0)	0 - (% 0.0)
Genel Toplam	5 amaç - (% 100.0)	46 kazanım - (% 100.0)

Tablo 2’de görüldüğü üzere; uzman görüşlerine göre psikomotor alanda çevre eğitimi ile ilişkili amaç ve kazanım yer almamaktadır.

Tablo 3. *MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Sosyal Duygusal Alanda Yer Alan Amaç ve Kazanımların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı*

	Çevre eğitimine yönelik amaçlar	Çevre eğitimine yönelik kazanımlar
	Sosyal Duygusal Alan	Amaç 7. Hoşgörü gösterebilme
Amaç 8. Farklılıklara saygı gösterebilme.		K. 2. Başkalarının farklı özelliklerini kabul eder.
Amaç 9. Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme.		K. 1. Yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan kaynakları verimli kullanır. K. 2. Günlük yaşamdaki kurallara uyar. K. 3. Canlıların yaşama hakkına özen gösterir. K. 4. Canlıların bakımını üstlenir ve korur. K. 5. Yaşamda diğer canlılarla paylaştıklarını açıklar.
Amaç 12. Çevredeki güzellikleri koruyabilme.		K. 1. Çevredeki güzelliklerin korunma nedenlerini söyler. K. 2. Çevredeki güzellikleri korumak için yapılması gerekenleri açıklar. K. 3. Çevredeki güzellikleri korumada sorumluluk alır.
Amaç 13. Çevreyi estetik bakımdan düzenleyebilme.		K. 1. Çevresinde gördüğü güzel / rahatsız edici durumları söyler. K. 2. Çevre sorunları ile ilgili kendi yapabileceklerine örnek verir. K. 3. Çevresini farklı biçimlerde düzenler.
Toplam	5 amaç (% 33.0)	14 kazanım (% 24.0)
Genel Toplam	15 amaç (% 100.0)	58 kazanım (% 100.0)

Tablo 3’de görüldüğü üzere; uzman görüşlerine göre sosyal duygusal alanda çevre eğitimi ile ilişkili 5 amaç, 14 kazanım yer almaktadır. Bu sonuçlar, sosyal duygusal alanda yer alan toplam 15 amaçtan 5 amacın (% 33.3) ve toplam 58 kazanımdan 14 kazanımın (% 24.0) çevre eğitimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. *MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Dil Alanında Yer Alan Amaç ve Kazanımların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı*

	Çevre eğitimine yönelik amaçlar	Çevre eğitimine yönelik kazanımlar
Psikomotor Alan	0	0
Toplam	0 (% 0.0)	0 (% 0.0)
Genel Toplam	8 amaç (% 100.0)	37 kazanım (% 100.0)

Tablo 4’de görüldüğü üzere; uzman görüşlerine göre dil alanında çevre eğitimi ile ilişkili amaç ve kazanım yer almamaktadır.

Tablo 5. *MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Bilişsel Alanda Yer Alan Amaç ve Kazanımların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı*

	Çevre eğitimine yönelik amaçlar	Çevre eğitimine yönelik kazanımlar
Bilişsel Alan	Amaç 2. Olay ya da varlıkların çeşitli özelliklerini gözlemleyebilme	K. 1. Olay ya da varlıkların özelliklerini söyler. K. 2. Olay ya da varlıkların özelliklerini karşılaştırır.
	Amaç 4. Algıladıklarını hatırlayabilme	K. 8. Nesnelerin içinden eksilen ya da eklenen bir nesneyi söyler.
	Amaç 5. Varlıkları çeşitli özelliklerine göre eşleştirebilme	K. 7. Varlıkları kullanım amaçlarına göre eşleştirir.
	Amaç 16. Belli durum ve olaylarla ilgili neden-sonuç ilişkisi kurabilme	K. 1. Bir olayın olası nedenlerini söyler. K. 2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.
	Amaç 18. Problem çözebilme	K. 1. Problemi söyler. K. 2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir. K. 3. Çözüm yolları içinden en uygun olanlarını seçer. K. 4. Seçilen çözüm yollarını dener. K. 5. En uygun çözüm yoluna karar verir. K. 6. Karar verdiği çözüm yolunun gerekçelerini açıklar.
Toplam	5 amaç (% 24.0)	12 kazanım (% 12.0)
Genel Toplam	21 amaç (% 100.0)	97 kazanım (% 100.0)

Tablo 5’de, uzman görüşlerine göre; bilişsel alanda çevre eğitimi ile ilişkili 5 amaç ve 12 kazanım yer aldığı görülmektedir. Bu sonuçlar, bilişsel alanda yer alan toplam 21 amaçtan 5 amacın (% 24.0) ve toplam 97 kazanımdan 12 kazanımın (% 12.0) çevre eğitimi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Tablo 6. MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Öz Bakım Becerileri Alanında Yer Alan Amaç ve Kazanımların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı

		Çevre eğitimine yönelik amaçlar	Çevre eğitimine yönelik kazanımlar
Öz Bakım Becerileri	Amaç 1. Temizlik kurallarını uygulayabilme		K. 1. Temizlikle ilgili malzemeleri doğru kullanır. K. 2. El, yüz ve vücudun diğer kısımlarını uygun biçimde yıkar. K. 3. Tuvalet gereksinimine yönelik işleri yardımsız yapar. K. 4. Yiyecek ve içeceklerin temizliğine dikkat eder. K. 5. Ev ve okuldaki eşyaları temiz ve düzenli kullanır. K. 6. Beslenme için gerekli araç-gereçleri temizlik kurallarına uygun kullanır. K. 7. İçinde bulunduğu çevreyi temiz tutar
	Amaç 2. Giysilerini giyme ve çıkarabilme		K. 1. Duruma ve hava koşullarına uygun giyeceği seçer.
	Amaç 3. Doğru beslenmenin önemini fark edebilme		K. 2. Yiyecekleri ve içecekleri yeterli miktarda yer / içer. K. 3. Yiyecekleri yerken sağlık ve görgü kurallarına özen gösterir. K. 5. Öğün zamanlarında ve süresinde yemeye özen gösterir.
	Amaç 5. Kendini kazalardan ve tehlikelerden koruyabilme		K. 1. Tehlikeli olan durumları söyler. K. 2. Tehlikeli olan durumlardan uzak durur. K. 3. Herhangi bir tehlike anında yetişkinlerden yardım ister. K. 4. Acil durumlarda başvurulabilecek telefon numaralarını söyler
	Toplam	4 amaç (% 80.0)	15 kazanım (% 58.0)
Genel Toplam	5 amaç (% 100.0)	26 kazanım (% 100.0)	

Tablo 6’da uzman görüşlerine göre; öz bakım becerileri alanında çevre eğitimi ile ilişkili 4 amaç, 15 kazanımın yer aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar öz bakım becerileri alanında yer alan toplam 5 amaçtan 4’ünün (% 80.0) ve toplam 26 kazanımdan 15’inin (% 58.0) çevre eğitimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Amaç ve Kazanımların Gelişim Alanlarına Göre Dağılımı

	Genel toplam amaçlar		Çevre eğitimine yönelik amaçlar		Genel toplam kazanımlar		Çevre eğitimine yönelik kazanımlar	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Psikomotor Alan	5		0	0.0	46		0	0.0
Sosyal Duygusal Alan	15		5	9.3	58		14	5.5
Dil Alanı	8		0	0.0	37		0	0.0
Bilişsel Alan	21		5	9.3	97		12	4.7
Öz Bakım Becerileri	5		4	7.4	26		15	6.0
Genel Toplam	54		14	% 25.9	264		41	% 15.5
		% 100.0				% 100.0		

Tablo 7 incelendiğinde, uzman görüşlerine göre programda psikomotor ve dil alanlarında çevre eğitimine yönelik amaç ve kazanımların yer almadığı görülmektedir.

Bununla birlikte uzman görüşlerine göre sosyal-duygusal alan amaçlarının 5'inin (% 9.3) ve bilişsel gelişim alan amaçlarının 5'inin (% 9.3), öz bakım becerileri alanında ise 4'ünün (% 7.4) çevre eğitime yönelik olduğu görülmektedir. Amaçlar açısından, çevre eğitime yönelik amaçların en çok sosyal duygusal alanda ve bilişsel alanda 5 amacın (% 9.3) yer aldığı belirlenmiştir. Çevre eğitime yönelik en az amacın öz bakım becerileri alanında 4 amaçla (% 7.4) olduğu belirlenmiştir. Uzman görüşlerine göre sosyal-duygusal alan kazanımlarının 14'ünün (% 5.5) ve bilişsel gelişim alan kazanımlarının 12'sinin (% 4.7), öz bakım becerileri alanında ise 15'inin (% 6.0) çevre eğitime yönelik olduğu görülmektedir. Kazanımlar açısından, çevre eğitime yönelik kazanımların en çok öz bakım becerileri alanında 15 kazanımla (% 6.0) yer aldığı belirlenmiştir. Kazanımların miktarı açısından öz bakım becerileri alanını sosyal duygusal alan 14 amaçla (% 5.5) ve bilişsel alanda 12 kazanımla (% 4.7) takip etmektedir.

Diğer taraftan Tablo 7'de görüldüğü gibi, MEB okul öncesi eğitim programı genel toplam amaçlar açısından incelendiğinde; genel amaçların % 25.9'unun çevre eğitimiyle ilgili olduğu belirlenirken ve genel toplam kazanımların % 15.5'inin çevre eğitimiyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Tablo 8 ve Tablo 9'da görüldüğü gibi kavramların % 29.0 ve Belirli Gün-Haftaların ise % 26.3'ünün çevre eğitime yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kavramların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı

Çevre eğitime yönelik kavramlar	Çevre eğitime yönelik kavramlar
Kalabalık- تنها	Sert-yumuşak
Parça-bütün	Kaygan
Az-çok	Kokulu-kokusuz
Dün-bugün-yarım	Sesli-sessiz
Uzak-yakın	Açık-kapalı
Parlak	Kirli-temiz
Tüylü	Islak-kuru
Doğru-yanlış	Güzel-çirkin
Canlı-cansız	Düzenli-dağınık
Hareketli-hareketsiz	Ana renkler (kırmızı, mavi, sarı)
Karanlık-aydınlık	Ara renkler (turuncu, yeşil, mor)
Sıcak-ılık-soğuk	
Toplam	24 kavram (% 29.0)
Genel Toplam	84 kavram (% 100.0)

Tablo 8 incelendiğinde, uzman görüşlerine göre programda çevre eğitimi ile ilişkili 24 kavramın bulunduğu görülmektedir. Bu sonuç, programdaki yer alan toplam 84 kavramın 24'ünün (% 29.0) çevre eğitimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 9. MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Belirli Gün-Haftaların Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Uzman Görüşlerinin Dağılımı

Çevre eğitime yönelik belirli gün- haftalar	
Enerji Tasarrufu haftası (Ocak ayının ikinci haftası)	
Orman haftası (21-26 Mart)	
Trafik ve İlk Yardım Haftası (Mayıs ayının ilk haftası)	
Müzeler haftası (18-24 Mayıs)	
Çevre Koruma Haftası (Haziran ayının ikinci haftası)	
Toplam	5 belirli gün- haftalar (% 26.3)
Genel Toplam	19 belirli gün- haftalar (% 100.0)

Tablo 9 incelendiğinde, uzman görüşlerine göre programda çevre eğitimi ile ilişkili 5 belirli gün ve haftanın bulunduğu görülmektedir. Bu sonuç, programda yer alan toplam 19 belirli gün ve haftanın % 26.3'ünün çevre eğitimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

MEB Okul Öncesi Eğitim Programı genel olarak incelendiğinde, çevre eğitimine yönelik amaç, kazanım, kavram ve belirli gün-haftaların düşük düzeylerde yer aldığı görülmektedir. Programda yer alan gelişim alanlarından psikomotor ve dil alanlarında çevre eğitimi ile ilgili amaç ve kazanıma rastlanılmamıştır. Diğer gelişim alanları içerisinde çevre ile ilgili amaç ve kazanımın en çok, öz bakım becerileri alanında bulunduğu belirlenmiştir. Öz bakım becerileri alanındaki amaçların ve kazanımların büyük bölümünün çevre eğitimi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Amaç ve kazanımların çevre eğitime yönelik olmasıyla ilgili öz bakım beceri alanını sırasıyla sosyal-duygusal alan ve bilişsel alan takip etmektedir. Çevre eğitime yönelik amaçların gelişim alanlarına göre dağılımlarına bakıldığında da en çok amacın sosyal-duygusal ve bilişsel alanlarda yer aldığı görülmektedir. Kazanımların dağılımında ise en çok kazanımın öz bakım becerileri alanında bulunduğu, bu alanı sosyal-duygusal alan ve bilişsel alanın takip ettiği belirlenmiştir.

Programda yer alan kavramlar ve belirli gün-haftalar içerisinde çevre eğitimi ile ilişkili bulunanlar olmakla birlikte oranların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durum, okul öncesi dönemde çevre eğitimi ile ilgili çalışmaların sayısının az oluşu ve bu araştırmaların tarihinin uzun yıllara dayanmaması ile açıklanabilir. Türkiye'deki çevre eğitiminin değerlendirildiği bir çalışmada, okul öncesi eğitim alanında 2002 yılı MEB Okul Öncesi Eğitim Programı ele alınmıştır. Bulgularda, çevre konusunun okul öncesi eğitimde, "İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için temizlikle ilgili işleri yapabilme" ve "Çevresini güzelleştirme" hedefleri ile yer aldığı belirtilmiştir (Tombul, 2006). Okul öncesi eğitim programındaki tüm unsurların çevre eğitimi açısından incelendiği bir çalışmaya rastlanılmadığı halde uygulamalar açısından ülkeler arasında karşılaştırmanın yapıldığı bir araştırmada (Akçay, 2006), Kanada, Amerika, İsviçre, Almanya ve Japonya' da uygulanan okul öncesi eğitim programları ile 2002 MEB Okul Öncesi Eğitim Programı incelenmiştir. Çalışmada yer alan ülkelerin okul öncesi eğitim programına göre etkinliklerinin yüzdeleri değerlendirildiğinde, Almanya' nın okul öncesi eğitim programındaki çevre eğitimi etkinliklerinin yüzdesinin % 100.0; İsviçre' nin okul öncesi eğitim programındaki çevre eğitimi etkinlik yüzdesinin % 37.0; Japonya' nın programındaki etkinlik yüzdesinin % 22.0; Kanada' nın programındaki etkinlik yüzdesinin % 19.0; Amerika'nın etkinlik yüzdesinin % 14.0 ve Türkiye'nin etkinlik yüzdesinin % 23.0 olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç, 2002 okul öncesi eğitim programındaki çevre eğitime yönelik etkinliklerin miktarının ortalamanın altında kaldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra araştırmada yer alan ülkelerin programlarındaki çevre konularının, amaçların, kazanımların ve etkinliklerin birçok ülkedeki programla paralellik gösterdiği görülmektedir (Akçay, 2006). Şöyle ki, Kanada'daki okul öncesi eğitim programında, fen-teknoloji ve kişisel-sosyal gelişim alanlarındaki bazı genel amaçlar (doğaya ilgi gösterme, araştırma yapmaya merak duyma, doğayı gözlemlenme, doğadaki canlıların özelliklerini öğrenme, çevreye karşı farkındalık geliştirme) çevre eğitimini vurgulamaktadır. Amerika'daki okul öncesi eğitim programında çevre eğitime fen eğitimi alanındaki çeşitli etkinliklerle (gözlem, deney, hayvan bakımı) vurgu yapılmaktadır. İsviçre'deki okul öncesi eğitim programında ise özgüven, tanımlama ve sosyal güven becerilerini geliştirme çalışmalarında çevre eğitime yer verilmektedir. Japonya'da ise 2001'de yapılan eğitim reformuyla okul öncesi eğitim programında çevre ile ilgili özel amaçların (çevre ile etkileşime girmek, çevreye yönelik ilgi ve merak geliştirmek vb.) yer aldığı belirlenmiştir (Akçay, 2006). Ayrıca Polonya'daki okul öncesi eğitim

programında da ülkemizdeki olduğu gibi çevre eğitimine yönelik aşağıdaki amaçlar yer almaktadır:

- Çocuklarda “sağlıklı yaşam” kavramını geliştirmek,
- Çocuklara, doğal ortamda gözlemler, deneyler, araştırmalar yapma fırsatlarının verilmesi,
- Temizlik alışkanlıklarının kazandırılması,
- Çocuklarda, çevreye karşı duyarlı, hassas yaklaşımların, çevre dostu davranışların geliştirilmesi,
- Kazalardan, tehlikelerden korunma becerilerinin kazandırılması (Grodzinska-Jurczak vd., 2006).

Bu çalışmada, 2006’da oluşturulan okul öncesi eğitim programı incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Akçay’ın (2006) çalışmasında yer alan 2002 programına paralel olarak 2006 programında da çevre eğitiminin programda temsil edilme düzeyinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çevre bilincinin incelendiği bir araştırmada (Buhan, 2006), 2006’da yenilenen programda, 2002 programına göre çevre eğitimine yönelik daha fazla amaç ve kazanımın yer aldığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada, çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi alışkanlığının kazandırılması, değerlendirilebilir katı atıkların kaynağında ayrı toplanması, geri dönüşüm gibi konularda okul öncesi eğitim programına hedefler ve kazanılması beklenen davranışlar eklenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Buhan, 2006).

Görüldüğü gibi konu ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar, okul öncesi eğitimde çevre ile ilgili çalışmaların ve bu konunun incelenmesini kolaylaştıracak amaç, kazanım ve kavramların yetersiz olduğunu göstermektedir.

Yapılan incelemelerde, okul öncesi dönem çocuklarının çevreyi ve çevre sorunlarına yönelik algılarını ve tutumlarını belirlemeye yönelik çeşitli çalışmaların mevcut olduğu tespit edilmiştir (Cohen & Horn-Wingerd, 1993; Malkus & Musser, 1997; Musser & Malkus, 1994; Palmer, 1994). Bu noktada, okulöncesi eğitim programında, çevre ve çevre ile ilgili konuların daha fazla yer almasının, öğretmenlerin günlük planlarında konuya daha sık yer vermelerini sağlayabileceği düşünülebilir.

Yurt dışındaki program örneklerinde konuya daha çok yer verilmesinin yanı sıra okul öncesi eğitim programında çevre eğitiminin gündeme getirilmesini destekleyen bir diğer gelişme, yaşam koşullarındaki değişikliklerdir. Şöyle ki, ülkemiz nüfusunun büyük bir bölümü kentlerde yaşamakta ve bu oran yıllar geçtikçe artış göstermektedir. Kentlerdeki çocuklar, doğayla etkileşim açısından kırsal bölgelerdeki çocuklar kadar çok sayıda fırsatla karşılaşmamaktadırlar. Zamanlarının büyük bölümünü okullarda, etüt merkezlerinde ders çalışarak, arabalarda seyahat ederek veya evlerinde televizyon, bilgisayar oyunları vb. modern oyun araçlarıyla geçirmektedirler. Doğa ile ilgili kavramları plastik oyuncaklar, çizgi film, belgesel, ansiklopedi, gazete vb. basın yayın araçlarından ve sınırlı alanlarda yer alan oyun parklarından öğrenmektedirler. Bu durum günümüz toplumunu oluşturacak çocuklarda, çevre değer ve tutumlarının gelişmesinde önemli bir risk unsuru oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitimin, çocuklarda çevreyle ilgili tutum ve davranış geliştirmeleri açısından oldukça önemli bir payı vardır. Bunun yerine getirilebilmesi, çok sayıda unsura bağlıdır. Bu unsurlardan birisi uygulanan eğitim programıdır. Bu program konu öğretimini hedef almayan, buna karşın öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alan, esnek bir içeriğe sahip olmalıdır. Öğretmenin kullandığı programın dayandığı ilkeleri doğru anlaması ve uygulamalarını buna göre yapması eğitim amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için temel şarttır (Oluk, 2008).

Alisinanoğlu ve Bay (2007) tarafından da vurgulandığı gibi, okul öncesi eğitim programları açık ve esnek bir şekilde sürekli bir gelişim ve değişim içerisindedir. Bu esnek yaklaşım, çevre ile ilgili etkinliklerin farklı mekanlarda, farklı etkinliklerle gerçekleştirilmesini

sağlamaktadır. Bu kapsamda özellikle çevre eğitime yönelik amaçların, kazanımların ve belirli gün-haftaların arttırılması gelecek nesillerin daha çok çevre bilinci kazanmalarında önemlidir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ileriki dönemlerde gerçekleştirilecek program düzenlemelerinde “çevre eğitimi” kavramına farklı amaç, kazanım, kavram ve belirli gün- haftalarla daha çok yer verilebilir.

Okul öncesi eğitim programındaki “çevre eğitimi” ne yönelik içerik analizleri, okul öncesi dönem yayınlarının incelenmesi ile zenginleştirilebilir.

Çevre sorunları doğrultusunda, öncelik taşıyan konuların vurgulandığı ulusal bir çevre eğitimi programı oluşturulmalıdır. MEB, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve konuyla ilgili kuruluşlar işbirliği içinde bulunarak, farklı bilim dallarının, disiplinlerin bir araya getirilerek, özellikle ülkemizin öncelikli çevre konuları, sorunları doğrultusunda çevre eğitimi programları oluşturulmalıdır.

Okul öncesi eğitimi programında unutulmaması gereken önemli bir nokta, amaç, kazanımlar, kavramlar, belirli gün-haftalar doğrultusunda oluşturulan etkinliklerdir. Etkinliklerin seçimi çocukların ilgi, istek, yaş, ihtiyaçları, çevresel koşullar, kültürel unsurlarla şekillenmekle birlikte öğretmenler bu konuda ünite, konu gibi herhangi bir unsurla sınırlandırılmamışlardır. Aynı şekilde öğretmenler eğitim sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçlarla da amaç, kazanım ve kavramlarını çeşitlendirebilmektedirler. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin çevre bilinçlerinin arttırılması, programda çevre eğitime yönelik var olan unsurların etkili kullanımını sağlayabileceği gibi yeni amaç, kazanımlar, kavramlar ile zenginleştirilmesini de destekleyecektir.

KAYNAKLAR

- Alisinanoğlu, F. & Bay, N. (2007). Okul öncesi eğitim programlarının tarihsel gelişimi. *Tokat: XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. 5-7 Eylül 2007 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Akçay, İ. (2006). *Farklı ülkelerde okul öncesi öğrencilerine yönelik çevre eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü., Bursa.
- Buhan, B. (2006). *Okul öncesinde görev yapan öğretmenlerin çevre bilinci ve bu okullardaki çevre eğitiminin araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Cohen, S. & Horm-Wingerd, D. (1993). Children and the environment. ecological awareness among preschool children. *Environment and Behavior*, 25 (1), 1033-120.
- Düşek, G. (2008). *2006 yılında uygulama konulan okul öncesi eğitim programı hakkında ilköğretim müfettişleri, okul öncesi eğitim veren kurum müdürleri ve okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Grodzinska-Jurczak, M., Stepska, A., Nieszporek, K., & Bryda, G. (2006). Perception of environmental problems among pre-school children in Poland. *International Research in Geographical and Environmental Education*. 15(1), 62-76.
- Malkus, A. J. & Musser, L. M. (1997). *Environmental concern in school age children*. Paper Presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development. Washington DC. S: 221-223.
- Malkus, A. J. & Musser, L. M. (1994). The children's attitudes toward the environment scale. *The Journal of Environmental Education*, 25 (3), 22-26.
- MEB. *Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)* (2006). (Ed. T. Gürkan & G. Haktanır). Ankara.
- Oktay, A. (2006). Okul öncesi eğitimin önemi ve yaygınlaştırılması. (Ed. A. Oktay, Ö.P. Unutkan). *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oluk, S. (2008, Ocak - Mart). Okul öncesi dönemde çevre eğitimi. *Ekoloji*, 17.
- Palmer, J. A. (1994). Acquisition of environmental subject knowledge in preschool children: an international study. *Children's Environments*. 11 (3), 204-211.
- Smith, A. (2001). Early childhood- A Wonderful time for science learning. *Australian Primary & Junior Journal*, 17 (2), 52-55.
- Taşkın, Ö. & Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (23), 1-14.
- Tombul, F. (2006). *Türkiye'de çevre eğitimine verilen önem*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turan, F. (2004, Bahar). Okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliği ve programının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, sayı:162.
- Wilson, R. A. (1996). Environmental education programs for preschool children. *Journal of Environmental Education*. 27 (4), 71-81.